

Sanja CUKUT KRILIĆ

Kritični pristop k ekonomskim obravnavam migracij in neenakosti

Naslov: *Global Migration beyond Limits: Ecology, Economics, and Political Economy*

(*Globalne migracije brez meja: ekologija, ekonomija in politična ekonomija*)

Avtor: Franklin Obeng-Odoom

Založba: Oxford University Press

Kraj in leto izdaje: Oxford, 2022

Število strani: xiii + 306

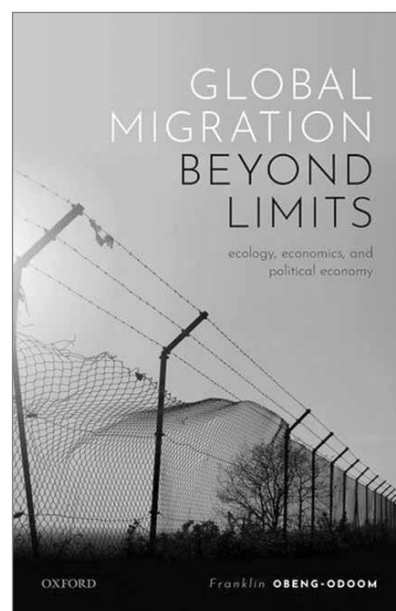
doi:10.1093/oso/9780198867180.001.0001

V zadnjih letih se mednarodne migracije krepijo v absolutnih številkah, hkrati pa migranti prihajajo s čedalje bolj različnih geografskih območij. Poleg tega zdaj med njimi prevladujejo ženske in otroci. Čeprav je pandemija covida-19 vplivala na migracijske procese, pretekle izkušnje po svetu opozarjajo na to, da jih ni mogoče trajno zaustaviti. Zaradi čedalje močnejšega protimigrantskega ozračja v mnogih državah pa ni presenetljivo, da je pandemija migrante in migrantske skupnosti samo še bolj prizadela. Franklin Obeng-Odoom meni, da so navedene družbenopolitične razmere ravno pravšnje za analizo vprašanja množičnih migracij (str. 2), ki se v političnih in medijskih razpravah čedalje pogosteje opisujejo kot kriza. V opaznejših ekonomskih diskurzih se pomen notranjih migracij kot nasprotje mednarodnim migracijam skoraj ne omenja. Tovrstne teorije so kljub splošnim razlikam še vedno močno uveljavljene v modelih potiska in potega (ang. *push-and-pull models*), v skladu s katerimi je migracija racionalna (posameznikova) odločitev, ne proučujejo pa institucionalne dinamike niti povezav med izvornimi in ciljnim državami na lokalni, regionalni, državni in globalni ravni. Poleg tega je glavni poudarek na globalnih migracijah v odnosu do (gospodarske) rasti, pri

tem pa raziskovalci manj pozornosti namenjajo procesom socialne neenakosti in elementom družbene stratifikacije, kot so spol, narodnost, rasa, družbeni razred in status migranta.

Navedene plasti so glavni predmet analize knjige *Global Migration beyond Limits*. V njej avtor na podlagi najrazličnejših študij primera z vsega sveta proučuje različne kategorije migrantov – priseljene kmete, priseljence, ki se na različne načine preživljajo na ulici, in druge delavce migrante, begunce, mednarodne študente in druge –, da bi predstavil podobnosti med njimi ter njihovo vpetost v politične in gospodarske sisteme. Posveti se zlasti analizi vpliva migracij na gospodarstvo, družbo in okolje. Predlaga pristop k migracijam, ki temelji na ekonomiji stratifikacije ter poleg delovne sile, kapitala in države upošteva zemljišča, kar zagotavlja bolj raznovrstno analizo globalnih neenakosti, ki temelji na zemljiščih (str. 9 in 11).

Obeng-Odoom tako proučuje različne zagovornike prevladujočih migracijskih tokov, kot so privrženci konservativnih, neoliberalnih in humanističnih pogledov, ki imajo po njegovem kljub svoji pluralnosti podoben konceptualni

okvir. Navaja, da migracija ni avtonomna posameznikova odločitev, kot trdijo podporniki navedenih pogledov, ampak da nanjo vplivajo zlasti institucije ter kolonialna in druga zgodovina, v katerih se izražajo tudi razredne razlike. V tem okviru lahko na primer razumemo tudi vseprisotnost rasizma kot izraz zgodovinske obravnave nekaterih ras, ki izraža politično in ekonomsko strukturno diskriminacijo in stereotipiziranje, in ne kot težavo, ki naj bi sama po sebi nastala in se ohranjala zaradi preveč migracij. Čeprav je bila navedena problematika delno teoretično obravnavana v strukturalistično usmerjenih razpravah, ni dovolj podrobnejših teoretičnih razprav o povezavah med zemljišči, lastninskimi pravicami, raso, družbenim razredom, narodnostjo in migracijami na globalni ravni (str. 36).

Avtor zato v naslednjem poglavju na podlagi preoblikovane različice politične ekonomije Henryja Georgea, institucionalne ekonomije J. R. Commonsa in nastajajoče ekonomije stratifikacije oblikuje celovitejši pristop k proučevanju migracij. Omenjene tri teoretične smeri združi v metodologijo, ki jo predlaga kot alternativo uveljavljeni ekonomski teoriji in njenim drugim trenutnim alternativam. Politična ekonomija, ki jo je utemeljil George, se osredotoča na strukturna protislovja v najemninah, vrednosti in bogastvu (str. 51), ki pojasnjujejo ne samo strukturno neenakost in diskriminacijo, ampak tudi njune posledice, kot je globalna sistemska revščina. George je svojo teorijo migracij osnoval na izkušnji irskih priseljencev, pri čemer je proučil socialne, politične in gospodarske vzroke irske lakote in razmer v ZDA, kamor so se mnogi Irci preselili. Menil je, da so bili vzrok za priseljevanje z Irske zgoščanje in monopolizacija zemljišč ter zaslužjevanje delovne sile, s čimer je podcenil ključno vlogo rase v navedenem procesu. Institucionalna ekonomija analizira različne vidike državnega aparata in drugih podobnih institucij, kot so Cerkev, trg in univerza, ter njihova presečišča in medsebojne odnose, kar Obeng-Odoom vidi kot ključne ravni analize. S tega vidika posamezniki so pomembni, vendar na njihove odločitve neizogibno vplivajo druge družbene silnice in institucije. Ekonomija stratifikacije navedeno dopolnjuje s pomembnimi vidiki: stalno reprodukcijo in preobrazbo identitet v procesu migracije ter vlogo ekonomskih interesov pri razslojevanju glede na raso, spol, barvo kože, kasto, družbeni razred in drugo družbeno identiteto. Pristop, ki ga uporabi Obeng-Odoom, poudarja lastninske pravice, zemljišča in najemnino v razmerju do kapitala in delovne sile, hkrati pa vključuje presečni in večdimenzionalni pristop k proučevanju vzrokov, posledic in politik migracij (str. 64).

V naslednjih poglavjih so navedena teoretična izhodišča obravnavana empirično, in sicer avtor prouči številne empirične primere, med drugim notranje migracije med podeželjem in mesti v Afriki, zlasti v Gani, položaj mednarodnih študentov v Avstraliji in njihove izkušnje s stanovanji ter vlogo denarnih nakazil migrantov (tj. denarja, ki ga pošiljajo domov). Obeng-Odoom predstavi veliko empiričnih podatkov in dosedanjih raziskav na to temo, hkrati pa se skrbno drži teoretičnega pristopa, opisanega v prejšnjih poglavjih knjige. Izpostavi, da na procese notranje migracije bolj kot razlogi posameznikov in gospodinjstev vplivajo institucionalni in strukturni procesi (str. 67). Na tem ozadju proučuje izkušnje mestnih kmetov, prodajalcev in nosačev (tj. zlasti žensk, ki se preživljajo s prenašanjem tovora na glavi) v Gani in drugje v Afriki. Tako na primer obravnava privilegije, ki jih imajo kmetje v južni Gani pri dostopu do zemljišč in drugih kmetijskih virov, medtem ko je v severni Gani zlasti za ženske in notranje migrante dostop v zvezi z zemljo bolj negotov. Strukturne težave so razvidne tudi iz razmer, v katerih živijo migrantke in otroci migranti. Zlasti ženske, ki se preživljajo z nošenjem blaga na glavi, in otroci, ki se na različne načine preživljajo na ulici, se spopadajo z raznimi ekonomskimi in psihosocialnimi izzivi. Navedene razlike ponovno opozarjajo na vlogo spola, narodnosti, družbenega razreda, statusa migranta in drugih elementov, navedenih v prejšnjih poglavjih knjige, ki jih trenutne politike migracij večinoma ne obravnavajo.

Kompleksna zgodovina kolonializma, imperializma in neenakopravnega dostopa do zemlje in virov (str. 103) je pomembna tudi za umestitev in analizo politične ekonomije vojn. V raziskavah in medijih so begunci in druge skupine migrantov predstavljeni kot akterji, ki obremenjujejo gostiteljske skupnosti, zaradi česar se dojemajo kot nevredni pomoči in nekdo, ki ne prispeva

k socialni državi. Tovrstni pogledi prevladujejo zlasti v mestnih aglomeracijah. Obeng-Odoom na primeru sydneyjskega predmestja Lidcombe ponazori, kako zaradi gentrifikacije, ki jo vzbujajo zasebni interesi, naraščajo cene nepremičnin. Poleg tega gentrifikacija povzroča izključenost različnih skupin, tudi migrantov, ki so pogosto žrtve izkoriščevalskih delovnih razmer (str. 125), pri čemer imata pomembno vlogo tudi družbeni razred in rasa. Migranti so bili tudi med skupinami, ki so prispevale k preobrazbi socialnih in moralnih razmer v predmestju, njihova prisotnost pa je še naprej na različne načine vidna v grajenem okolju in sistemih preskrbe s hrano v predmestju. Avtor v naslednjem poglavju analizira dinamiko delovne migracije med Afriko in Kitajsko, pri čemer pojasni, da migranti pogosto prispevajo h gospodarski rasti na račun socialno-prostorske izključenosti, socialno-okoljske degradacije in življenja v negotovosti (str. 159 in 167). Obeng-Odoom trdi, da je treba gospodarski uspeh pojmovati z vidika delovnih razmer in neenakosti ter njihovih posledic za družbo na splošno, ne samo v smislu rasti.

V nasprotju s prisilno migracijo in nekaterimi oblikami delovne migracije mednarodne študentske migracije navadno tako v izvornih kot ciljnih državah veljajo za nekaj, kar je v obojestransko korist, čeprav se raziskave in prizadevanja politik redko osredotočajo na socialne pogoje tovrstnega izobraževanja. Obeng-Odoom meni, da lahko tudi izobraževanje institucionalizira stratifikacijo (str. 183), zato predstavi poglobljeno kvalitativno in kvantitativno analizo razmer na stanovanjskem trgu v Sydneyju, s katerimi se spopadajo mednarodni študenti. Izsledki analize kažejo, da zanje ni na voljo dovolj cenovno ugodnih stanovanj, večina njihovih težav v zvezi s stanovanji pa je povezana z najemodajalci, ki pogosto izkoriščajo njihovo ranljivost, zlasti v času gospodarskih, okoljskih in zdravstvenih kriz

(str. 198). Stanovanja so zato simptom in vzrok ekonomske prikrajšanosti, pri čemer niti izobraževalne niti stanovanjske politike ne obravnavajo razlik med mednarodnimi in domačimi študenti na eni strani ter med študenti nebelci, ki prihajajo z globalnega juga, in njihovimi bogatejšimi, večinoma belopoltnimi vrstniki na drugi strani (str. 208 in 210).

Avtor v zadnjem, empiričnem poglavju, ki zaokroža tematiko migracij in vrnitve, na podlagi analize transnacionalnih družin razpravlja o tem, kako institucije, kot so država in lastninske pravice, spreminjajo značilnosti različnih družin (str. 213). Čeprav so denarna nakazila in njihove posledice pomembne tako za migrante kot njihove izvorne in ciljne države, njihove družbene stroške nosijo predvsem (nebeli) migranti, zaradi česar je njihova vrnitev domov zapletena in pogosto nemogoča. Z navedenega vidika lahko pošiljanje denarnih nakazil od migrantov terja visok davek in vpliva na njihovo kakovost življenja v državah gostiteljicah. Avtor na podlagi položaja ganskih delavcev v Avstraliji ugotavlja, da so navedeni delavci del svetovne ekonomije denarnih nakazil, zaradi katerih državam ni treba zagotavljati socialnega varstva ali pa ga zagotavljajo precej manj, kot bi bilo treba (str. 238).

V zvezi z vprašanjem, ali lahko globalne migracije obravnavamo kot migracije brez meja, ki se pojavi v naslovu knjige, Obeng-Odoom migracije jasno umesti v krog globalnih neenakosti in različnih osi družbene stratifikacije, pri čemer opozori na institucionalne vzroke socialne in ekološke krize. Navaja, da bi lahko s posvečanjem posebne pozornosti enakemu dostopu do zemlje in enakemu nadzoru nad zemljo ter hkratno preobrazbo drugih institucij, kot so sistemi socialnega varstva migrantov, dejansko zmanjšali dolgoročne globalne neenakosti. Še zlasti zanimiva so priporočila za politike, ki jih avtor oblikuje na koncu empiričnih poglavij. Pri tem se vseskozi drži glavnih teoretičnih

izhodišč knjige, na primer da izboljšanje vključenosti brez hkratnega spreminjanja institucij ne zadostuje, da migracije ne morejo biti prostorska rešitev temeljnih socialnih težav in da denarna nakazila za najem stanovanja ali gradnjo hiše, ki jih migranti pošiljajo domov, še ne zagotavljajo, da se bodo vrnili v svoje izvorne države. Obeng-Odoom trdi, da je treba proučiti zgodovinske, družbenopolitične in gospodarske povezave in partnerstva med delovno silo in kapitalom v odnosu do zemlje (str. 253). Čeprav zagovarja politiko odprtih meja, vztraja, da ne zadostuje in da je potrebna večja ozaveščenost o težavah glede dostopa do zemlje, ki izhajajo iz družbenega razreda. Navedeno bi zagotovilo bolj enakovreden dostop do zemlje, olajšalo podeljevanje državljanstva in pravic ter povečalo obseg socialnega varstva za različne skupine priseljencev.

.....
Sanja Cukut Krilić, ZRC SAZU, Družbenomedicinski inštitut, Ljubljana, Slovenija
E-naslov: sanja.cukut@zrc-sazu.si

Biografija

Franklin Obeng-Odoom je izredni profesor globalnih razvojnih študij na Inštitutu za trajnostne vede Univerze v Helsinkih. Prej je poučeval na univerzah v Avstraliji, med drugim tudi na Tehniški univerzi v Sydneyju. Pri svojem raziskovalnem in pedagoškem delu se osredotoča na politično ekonomijo razvoja, urbano in regionalno ekonomijo, naravne vire in okolje. Z navedenih področij je objavil šest samostojnih knjig, med drugim *Property, Institutions, and Social Stratification in Africa* (Cambridge, 2020) in *The Commons in an Age of Uncertainty: Decolonizing Nature, Economy, and Society* (University of Toronto Press, 2021).

Informacije o knjigi

<https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/oso/9780198867180.001.0001/oso-9780198867180>